

Laisvės a. šalia Panevėžio miesto savivaldybės eksponuojama tarptautinė Lietuvos ir Lenkijos paroda, skirta 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucijos ir Abiejų Tautų tarpusavio įžado 230-osioms metinėms paminėti.

1791 m. paskelbta Gegužės 3-iosios Konstitucija – pirmoji Europoje ir antroji pasaulyje rašytinė Konstitucija. Tarp šio dokumento iniciatorių buvo paskutinis Abiejų Tautų Respublikos karalius Stanislovas Augustas Poniatovskis, švietėjas ir publicistas Hugo Kolontajus, kiti Abiejų Tautų Respublikos didikai. Konstituciją rėmė ir Motiejus Biržiška, Vasario 16-osios Nepriklausomybės akto signataro Mykolo Biržiškos protėvis.

Šis dokumentas pradėjo moderniai suprantamo parlamentarizmo ir politinės minties tradiciją Lenkijoje ir Lietuvoje. Terminas „tauta“ Konstitucijoje nusako ne vien tik „bajorų tautą“ – tautos dalimi įvardijami ir miestiečiai. Konstitucijoje įvardijama tautos kaip valstybės vientisumo ir suverenumo idėja. Ne monarchas su kariuomene, bet kiekvienas valstybės pilietis privalo ginti savo tautos laisvę.

1791 m. spalio 20 d. priimtas esminis Konstitucijos papildinys – „Abiejų Tautų tarpusavio įžadas“ – parodė, kad anuometinė Lietuvos visuomenė išsaugojo šalies istorinio atskirumo ir politinio savarankiškumo tradiciją. Įžade nurodoma, kad pagrindinėse bendrose vykdomosios valdžios institucijose Lenkija ir LDK turės po lygiai narių, o institucijų pirmininkai turėjo būti paeiliui lenkai ir lietuviai.

Konstitucija, išversta ir į lietuvių kalbą, tapo pirmuoju politiniu ir teisiniu dokumentu lietuvių kalba.

Lietuvos Respublikos Seimas 2021 m. paskelbė 1791 m. gegužės 3 d. Konstitucijos ir Abiejų Tautų tarpusavio įžado metais. Prieš 230 metų priimta Gegužės 3-iosios Konstitucija vainikavo XVIII a. antrojoje pusėje kelis dešimtmečius trukusią Abiejų Tautų Respublikos valdovo Stanislovo Augusto Poniatovskio valstybės reformavimo ir stiprinimo programą, ji buvo tiesioginis Apšvietos epochos pažangiausių idėjų rezultatas, apleistas Ketverių metų (1788–1792) seime.

Parodą sukūrė Lenkijos istorijos muziejus ir Lietuvos istorijos institutas, bendradarbiaudami su Lenkijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijomis. Parodos partneriai – Vilniaus miesto savivaldybė ir Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Parodą apžiūrėti galima iki rugsėjo 16 d.

